

Pertsonen Zainketa, Bizitzaren Jasangarritasunaren oinarrietako bat¹

AZTERKETAK ETA PROPOSAMENAK

Erasotzen digun krisi multidimentsionala ikusita, agerikoa da “merkatu-ekonomia” delakoaren gaitasunik eza pertsonen beharrian globalak betetzeko, planetaren mugen barruan², biziaren jasangarritasunak eta kapital-metaketak tentsio konponezinak sortzen dituztelako, bata edo bestea hautatzera behartzen gaituztenak. Ezinbestekoa da aztertzea nola elkarrekin lotu justizia soziala (oinarriko beharrianak era unibertsalean betetzea), ingurumen-justizia (beharrian horiek naturak markaturiko ondasunekin eta denborekin betetzea), genero-/"arraza" edo etnia-justizia (beharrian horiek betetzeak mendekotasuneko, esplotazioko eta/edo zapalkuntzako harremanik ez ezartzea) eta aldi berean ahalik eta askatasunik handiena gorde (beharrian-betegarriak eta lanak aukeratzekoan). Laburbilduz, argitu behar da zer egitura-mota izan daitezkeen baliozkoak bai baliabide mugatuak esleitzerakoan, bai galdera hauei erantzuterakoan: zer beharrian bete? norentzat bete? eta nola bete?³, “bizitzeko *bizipoza* merezi duten bizitzak” bizitzeko xedez⁴

Desazkundeak zalantzan jartzen du gure bizitzetan enpleguak eta kontsumoak zentralitatea izatea, eta gogoeta egin du ekoizpenaren, enpleguaren eta kontsumoaren artean dagoen dinamika zirkularraren inguruan, gure denbora gehiena ardatz horren inguruan egituratzen baita. Azterketa hori abiapuntutzat harturik, desazkundeak denbora soziala autokontsumorako eta kolektiboarentzako lanaren inguruan egitura dadila proposatzen du, pertsonen arteko zein naturarekiko harremanei lehentasuna emanik. Hala, bada, bizitzaren jasangarritasunak eskatzen du gizarteak, oro har, har dezala zainketa-beharrianen nahiz zainketa-lanen ardura. Azken batean, xedea da lehentasunak aldatzea, ikuspegi eta praktika antiheteropatriarkal eta antikapitalista batean oinarrituz.

Gure ikuspegitik, sistema kapitalistaren barruan ezinezkoa da bizitza bizigarri unibertsalizagarriak sortzea, planetaren mugak errespetatzen dituztenak (hurrengo belaunaldiak aintzat hartuz eta gizakiak ez diren beste izaki batzuk ere errespetatuz).

¹Ardatz hau Feminismos Desazkundeak landua izan da, ESK Sindikatuaren eta Bizkaiko Etxeko Langileen Elkartearen parte hartzearekin.

²Desazkundera kolektiboko feminismoen taldea (2013).

³Logika produktibista ez erortzarren, “ekoitzi” ordeztzea eta haren tokian “(beharrianak) bete” erabiltzea azpimarratzen dugu.

⁴Jatorrizko esaldia, “bizitzea merezi duten bizitzak” aldatu dugu, mezu baikorrago bat nabarmentzeko.

Erakundeei zuzendutako neurriak eta aldarrikapenak

a. Egiturazkoak

- Enpleguan erabiltzen den denbora nabarmen murriztea sustatuko da, eta lan monetizatuak lanerako adinean dauden guztien artean banatzea⁵.
- Lana esanahi-berritzea ahalbidetu eta/edo bultzatuko da, soldatako lana adierazteaz gain, bizitzaren jasangarritasunerako ordaindu gabeko lanek duten garrantzia ikusgai bihurtuz.
- Ahalbidetu eta/edo bultzatuko da izaki eko-dependente eta inderdependente gisa dugun izaera ikusgai bihurtzea⁶.
- Espazio publikoak jarriko dira eskuragarri, era kolektibo, demokratiko eta komunitarioan autokudeatu ahal izateko bizitza mantentzeko beharriak, hala nola pertsonen zainketa, jantoki komunitarioak, hiri-baratzeak, arropa-garbitegiak, gauzen trukea⁷ nahiz ezagutzen trukea, aisiarako nahiz belaunaldiarteko topaketarako lekuak, eta abar.
- Espazioak jarriko dira eskuragarri, etxebizitza komunitarioko proiektuak (cohousing) garatu ahal izateko, edozein adinetako pertsonentzat. Erakundeek hasiko beharko lukete zahar-egoitza tradizionalak erabiltzaileak autonomia eta autokudeaketa handiagoz hornitzeko beste eredu batzuetara bideratzen, adineko pertsonen beren nahiak aintzat harturik⁸.
- Era sistematikoan (zeharkakoa) hartuko dira aintzat zerbitzu publikoetan –hala nola hezkuntzan, osasunean edo gizarte-zerbitzuetan– orientazio sexual eta afektiboaren dibertsitatea, genero-dibertsitatea, dibertsitate funtzionala, kultura- eta hizkuntza-dibertsitateak, bai eta bizitza bizigarriak eraikitzeko ezinbestez errespetua behar duten beste dibertsitate batzuk ere.
- Elkarrekikotasuna⁹, trukea¹⁰ eta kideko praktikak ahalbidetu eta/edo bultzatuko dira.

⁵Txostena: EcoPolítica. NEF. *21 horas. Una semana laboral más corta para prosperar en el siglo XXI*. Icaria (2012). Baldin batzen badira 2011ko lanordu guztiak eta lanerako adinean dauden pertsona guztien artean banatzen badira (landunak nahiz langabeak kontuan hartuta), Euskadin 21 ordu/aste aterako lirateke. Denok planetaren mugen barruan bizitzeko moduan lan egin nahi badugu, lanaldia murriztea eta lana banatzea –nola lan ordaindua, hala zainketa-lana– da lehen alternatiba. Nahiz eta horrek ez dakarren, halabeharrez, kapitalismoa deseraikitzea, nahiago dugu pentsatu iraulketa handia eragingo liokeela haren zimenduei eta iruditeriari. Eta horrek ere ez du berez ekarriko, era berean, etxeko eta zainketako lana genero-justiziarekin –eta beste justizia batzuekin– bat etorri banatzea.

⁶*Decrecimiento en un minuto* bideoa eta Desazkundera kolektiboko feminismoen taldea (2013).

⁷Esaterako, Debalde-ren esperientzia: Bilboko espazio autokudeatu bat izan zen, 2011tik 2013ra bitartean, bestela botako ziren gauzakiak lortu ahal izateko, gauzakiok bigarren bizitza bat izateko eta dirurik gabe eskuratu ahal izateko.

⁸*Bilboko adineko emakumeen egoerari buruzko diagnostikoa*. Bilboko Udala, 2012.

⁹Trukea une jakin bateko bi pertsonen arteko hartu-eman bat dela ulertuta, eta elkarrekikotasuna, aldiz, kontzeptu zabalagoa dela, tartean pertsona askoren harreman interdirekzionalak dauzkana.

¹⁰Praktika horiek, dohaintza edo emaitzarekin batera, izan dira beharriak betetzeko praktika nagusiak kapitalismo aurreko gizarte gehienetan, eta badute oraindik garrantzi handia Hegoalde globaleko herrialdeetan. Nabarmendu behar da denbora-emaitza –ematen den denbora– badela gure gizartean etengabe funtzionatzen duen logika bat, etxeko eta zainketako lanaren esparruan, baina ez genero-justiziaz, Matxalen Legarretak doktore-tesian agerian utzi duenez: *El tiempo donado en el ámbito doméstico-familiar*. <https://addi.ehu.es/bitstream/10810/11353/1/TesisMATXALEN%20LEGARRETA%20IZA.pdf>

b. *Pertsonen zainketa*

- Zainketa-sistema erabiltzeko aukera bultzatuko da erakunde publikoek bermatu beharreko eskubide unibertsal gisa (sektoreak profesionalizatuz, laguntzak emanez, eta beharrezko neurri guztiak hartuz).
- Haurrak zaintzeko eta adineko pertsoneri arreta eta laguntza emateko egitura publikoak sortzea eta hobetzea bultzatuko da, egitura horien bidez bizitza autonomoak, parte-hartzean oinarrituak eta indarkeriarik gabekoak sustatuz¹¹.
- Mendetasun-egoeran daudenei laguntzeko zerbitzu publikoak erabiltzeko eskubidea unibertsal bihurtuko da pertsona guztientzat, autonomia funtzionala eman diezaieten; horretarako, laguntzak handituko dira eta enplegu gehiago sortuko dira, Mendetasun Legeko 18. artikulua kentzeko xedez, hau da, familia-arloan zainketa emategatiko prestazioa jasotzen duen artikulua.
- Lehentasuna emango zaio zerbitzu publikoetan inbertitzeari, ondorengoengatik prestazio ekonomikoak eman beharreen.
- Bizitza duina izateko besteko sarrera-maila ziurtatzen duten pentsio batzuk ezarriko dira pertsona guztientzat, banakako eskubide gisa, egoera zibila edozein izanik ere.
- Zainketaren oinarritzko dimentsioetan¹² irabazi-asmorik gabeko erakundeek bakarrik jardun ahal izatea sustatuko da.
- Osasun-zerbitzu publikoa, unibertsala eta doakoa bermatuko da.

c. *Hezkuntza*

- Hezkuntza publikoa, unibertsala eta doakoa bermatuko da, ordutegi zabalekin, zero urtetik aurrera.
- Ahalbidetu eta bultzatuko da eskola-curriculumean bizitzaren jasangarritasunaren ikuspegia zeharkakotasunez integratzea: zein diren bizitzaren oinarritzko beharrianak, zer lanek betetzen dituzten halako beharrianak, eta lanok nola egin behar diren.
- Kontsumoa murrizteko eta kontsumo-era berriak hartzeko hezkuntza ahalbidetu eta/edo bultzatuko da.

¹¹Egitura horiek egitura komunitario autokudeatuekin batera egon beharko dute, azken horiek unibertsalizatzea zailagoa delako, egungo sistema dela-eta.

¹²Enplegu-agentziak adibide argia dira. Bai eta, hezkuntzan, osasunean, gizarte-zerbitzuetan eta kideko arloetan, bizitzarako oinarritzko jardueretan lan egiten duen irabazi-asmoko edozein ekimen ere. Esparru horretan, zerbitzu publikoen alternatiba bat lirarteke ekonomia sozial eta solidarioaren balioak betetzen dituzten ekimenak.

d. *Lan-arloa*

- Amatasun-baimenak eta aitatasun-baimenak parekatuko dira, besterenezinak izango dira, eta % 100 ordainduko dira.
- Lantokietan ordutegi malguak eta bigunak¹³ egotea bultzatuko da, langilearen aukeran.
- Bizitza pertsonala, familia eta lana bateragarri egiteko, emakumeen eta gizonen arteko ardura-banaketan oinarrituriko politikak sustatuko dira.
- Lanaldi partzialean lan egindakoen kotizazioak kontuan hartzeko era aldatuko da, lanaldi murriztua dutenek zigor bikoitza ez jasateko prestazioen kalkuluan.
- Enpresek emakumeak lanaldi partzialean kontratatuzko pizgarriak kenduko dira, koardurarantz aurrera egiteko xedez.
- Etxeko langileen eskubideak Langileen Estatutuarekin parekatuko dira.
- Bete egingo dira haurdunaldiaren, erditzearen nahiz berrekoizpen-lanari lotutako beste edozein egoeraren inguruko gorabeherarengatik emakumeak bereizkeriaz tratatu dituzten enpresei jarritako zigorrak.
- Berdintasun-planak betetzen ez dituzten enpresak administrazioarekin kontratatuzko edo inongo diru-laguntzarik jasotzeko debekuarekin zigortuko dira.
- Zabaldu egingo da soldata-arrakala sortzen duten lansari-bereizkerien kontrol eta jarraipena, eta legean xedaturiko zigor ekonomikoak betetzen direla ere kontrolatuko da.¹⁴
- Gizarteko soldata-arrakala txikitzeko neurriak aplikatuko dira, 1-3ko mailara iristeraino.
- Legeak xedaturiko zigorrak aplikatuko zaizkie desgaitasuna duten pertsonak enplegatuzko erreserba-kuota betetzen ez duten enpresei (“desgaitasuna” da legeak erabiltzen duen terminoa). Legez, lantaldean 50 pertsona baino gehiago dauzkaten enpresa guztiek lanpostuen % 2 desgaitasuna (*sic*) duten pertsonentzat gorde behar dituzte. Legezko enplegu-erreserbaren barruan, lanpostuen % 50 dibertsitate funtzionala duten emakumeentzat gordetzeko eskatzen dugu¹⁵.

¹³Ordutegi malguetan, aukera ematen da lanera denbora-tarte jakin batean sartzeko, edo irteteko; ordutegi bigunetan, denbora-tarteetan alde egiteko aukera dago, eta denbora hori eguneko edo asteko lanaldian zehar berreskura daiteke gero.

¹⁴Frantzia, zigor larriak ezartzen saiatzen ari dira alor orretan: <http://agencias.abc.es/agencias/noticia.asp?noticia=1369334>

¹⁵“Dibertsitate funtzionala” terminoa erabiltzea aldeztu dugu, Bizitza Independentearen Foroan sorturiko terminoa, “desgaitasuna” erabili beharrean.